

Гладких Г.В.

викладач кафедри іноземних мов
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОСОБЛИВОСТІ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті аналізується значення гуманітарної підготовки у процесі підготовки майбутніх фахівців. Зазначається, що гуманітарна підготовка є важливою складовою сучасного фахівця, який повинен володіти фаховими компетентностями, здійснювати комунікацію з різними соціальними групами, вміти працювати в команді та ін. Розглядаються приклади дисциплін для гуманітарної підготовки, даються поради щодо їх вибору.*

***Ключові слова:** гуманітарна підготовка, мовна підготовка, вища школа, здобувачі освіти, професія.*

***Gladkykh H. Features of humanitarian training of higher education applicants.** The article analyzes the importance of humanitarian training in the process of future specialists education. It is noted that humanitarian training is an important component of a modern specialist, who has to possess professional competences, communicate with various social groups, be able to work in a team, etc. Examples of disciplines for humanitarian training are considered, and ideas of their filling are presented.*

***Key words:** humanitarian training, language training, higher school, education applicants, profession.*

Сучасні умови функціонування суспільства ставлять нові виклики перед закладами вищої освіти у процесі підготовки майбутніх фахівців. У першу чергу це стосується формування всебічно розвинутої особистості, яка, крім ґрунтовної фахової підготовки, повинна мати розвинуті соціальні навички, високий рівень загальної культури. Такий комплекс професійних та соціальних компетентностей впливає на успішне працевлаштування [2, с. 126] та подальше кар'єрне зростання. В цьому контексті соціально-гуманітарна підготовка майбутніх

фахівців може розглядатися як складова економічного і національного розвитку держави [4, с. 454]. З іншого боку, заклади освіти повинні готувати нову генерацію української інтелігенції [3, с. 96], яка здатна відрізняти культурні та національні особливості нації, проявляти активну соціальну позицію тощо. В цьому контексті ми згодні з думкою В. Шахрай, яка наголошує на активному включення індивіда у суспільно-громадські процеси та виконання ним ролі громадянина у сучасний період функціонування українського суспільства [9, с. 123]. Водночас, для того, щоб бути активним соціальним громадянином, необхідно бути обізнаним в суспільно-громадські процесах та розуміти їх сутність.

Для гуманітарних спеціальностей гуманітарна підготовка має найважливіше значення, оскільки вона передбачає прояв активної соціальної позиції, спілкування з іншими людьми на засадах гуманізму та демократизму, розуміння історичного контексту. Наприклад, підготовка здобувачів освіти медичного профілю передбачає формування особистості на основі культурологічного підходу, засвоєння принципів і норм моралі, загальнолюдських цінностей [3, с. 99]. Для майбутніх вчителів важливість гуманітарної підготовки пояснюється необхідністю розвитку у них соціальної та гуманістичної спрямованості, ініціативності, навичок групової роботи, здатності приймати рішення та нести за них відповідальність [14]. Тільки так вони зможуть ефективно навчити своїх вихованців, забезпечити їх самореалізацію, підготувати до майбутнього дорослого життя.

Водночас, для технічних спеціальностей гуманітарне підготовка теж має велике значення. Ми згодні з науковцями, які звертають увагу на необхідність формування в фахівцях технічних спеціальностей здатності до творчості. Наприклад, професія інженера часто передбачає застосування різних типів взаємодії, зокрема «людина – природа», «людина – знак», «людина – людина». [2, с. 126]. Більше того, більшість технічних спеціальностей передбачає колективну роботу над вирішенням виробничих проєктів, що потребує здатності командної роботи, соціальної та комунікативної компетентності.

Важливе значення для майбутніх фахівців має соціальна компетентність. Вона передбачає наявність толерантного ставлення до

співрозмовників, відповідальності за свою поведінку та рішення, здібностей до взаємодії та спілкування з різними соціальними групами людей, уникнення та вирішення конфліктних ситуацій [7, с. 200], в тому числі через мережу Internet. За ефективне спілкування між людьми відповідає комунікативна компетентність, що дозволяє долати комунікативні бар'єри між співрозмовниками, використовувати різноманітні комунікативні шаблони конструктивної розмови у відповідності до ситуації. Володіння розвинутою комунікативною та соціальною компетентностями дозволяє особистості комфортно перебувати в соціумі, вирішувати виниклі проблеми, досягати порозуміння між людьми та соціальними групами [11, с. 105].

Слід зазначити, що спілкування та обмін інформацією є істотною частиною людського буття. А отже, високий рівень володіння комунікативною компетентністю впливає на ефективність розуміння один одного. Більше того, в сучасних умовах, які характеризуються інтернаціоналізацією та полікультурністю, знання декількох мов робить людину більш комунікабельною та обізнаною.

С точки зору навчальної діяльності та участі у міжнародних програмах академічної мобільності залучення здобувачів освіти до міжнародних проєктів та програми подвійного диплому вимагає високого рівня оволодіння іноземною мовою [1, с. 20] на рівні спілкування, оформлення супроводжуючих документів, участі у міжнародних наукових заходах, відвідування занять (очно або дистанційно), які викладають зарубіжні партнери. Якщо розглядати іншомовну комунікативну компетентність в контексті успішного працевлаштування, то для багатьох професій, зокрема ІТ-спеціалістів, знання іноземної мови сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності [12]. Оскільки часто розробка програмних продуктів відбувається в команді ІТ-фахівців з різних країн, тому для спілкування використовується одна мова, частіше за все англійська.

Гуманітарна підготовка майбутніх фахівців повинна спиратися на особистісно-орієнтовану парадигму навчання, що визнає унікальність кожного здобувача освіти та його особливості, гуманістичний підхід у вихованні та навчанні [3, с. 96]. У процесі гуманітарної підготовки майбутні фахівці повинні розвиватися як цілісна особистість, яка

володіє необхідними ключовими та фаховими компетентностями, особистісними та загальнолюдськими ціннісними орієнтаціями, які знадобляться для життєдіяльності й творчості у демократичному суспільстві [4, с. 453].

Гуманітарна підготовка передбачає опанування переліком дисциплін, які впливають на емоційну та мотиваційну сферу особистості, передбачають розвиток здатності до розуміння сутності суспільних процесів та явищ, формування навичок конструктивної взаємодії між людьми та здатності до командної роботи [14]. До методологічних особливостей вивчення дисциплін суспільно-гуманітарного циклу слід віднести гуманізацію, інтеграцію та інформатизацію освітнього процесу [4, с. 456].

Слід зазначити, що для гуманітарних дисциплін, на відміну від дисциплін природничого циклу, завдання передбачають більш різноманітні методи оцінювання опрацьованих знань (відкриті текстові відповіді, тестові завдання з множинним вибором, відображення власної позиції на дошці обговорень курсу, написання коментарів та ін.) [13, с. 9]. Це зрозуміло, оскільки гуманітарні дисципліни передбачають здатності до міркувань, спілкування, обговорення теоретичних питань.

На вибір дисциплін в обов'язковому та варіативному блоках впливає ступінь освіти. На бакалавраті, особливо на перших курсах, студенти вивчають нормативні дисципліни загального призначення (наприклад, історія України, література, мистецтво, філософія та ін.). Підготовка магістрів передбачає більший рівень самостійності, зв'язок навчальної діяльності з науковою діяльністю, залучення студентів до глобальних проблем професійної діяльності. Тому магістрам пропонуються такі дисципліни як педагогіка вищої школи, чинники успішного працевлаштування за фахом [6, с. 26], філософія освіти, філософія науки, актуальні проблеми професійної діяльності (за спеціальностями) та ін. В залежності від дисципліни та навчального контенту формуються відповідні соціально-гуманітарні компетентності.

Під час вибору циклу дисциплін гуманітарного спрямування В. Григор'єва рекомендує враховувати спеціалізацію та рівень

кваліфікації майбутніх фахівців. Тобто, обмежити зміст загальних дисциплін (культурологія, філософія, психологія) базовими поняттям, але наситити навчальний план курсами, наближеними до майбутньої професійної діяльності [2, с. 128]. Водночас, під час вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу дослідники рекомендують забезпечити міжпредметну інтеграцію, тобто інтегрувати окремі теми однієї дисципліни в іншу, суміжну за значенням [3, с. 96]. Це дозволить забезпечити більш ґрунтовну гуманітарну та професійну підготовку здобувачів вищої освіти для ефективно професійної діяльності в реальних умовах.

Не слід забувати і про мовну підготовку майбутніх фахівців, зокрема формування компетентностей щодо знання та використання української та іноземної мов. У Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного за ці напрямки гуманітарної підготовки відповідають кафедра суспільно-гуманітарних наук, на якій викладається дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» та кафедра іноземних мов, на якій викладається дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Для підвищення ефективності мовної підготовки можуть бути використані різноманітні засоби інформаційно-комунікаційних технологій. На думку науковців, вони надають можливість індивідуалізувати освітній процес, полегшити доступ здобувачів освіти до якісних автентичних навчальних матеріалів, забезпечити зворотній зв'язок між учасниками освітнього процесу [1, с. 22], здійснювати оперативний контроль та самоконтроль сформованих компетентностей. Добре себе зарекомендувала система управління навчанням Moodle, яка дозволяє розмістити всі необхідні навчальні матеріали, у тому числі мультимедіа, забезпечити зворотній зв'язок, здійснити тестування [5, с. 107] тощо. Слід зазначити, що системи дистанційного навчання в сучасних умовах вважаються одним з необхідних елементів університетської освіти, що забезпечує підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Звісно, гуманітарна підготовка майбутніх фахівців не повинна відбуватися в умовах зменшення кількості фахових освітніх компонент. Якщо це стосується спеціальностей гуманітарного

профілю, наприклад освітньої програми «Середня освіта. Українська мова і література» [8, с. 120] то дисципліни гуманітарного профілю превалюють над іншими та дозволяють розвинути всебічно розвинуту особистість. У випадку технічних спеціальностей гарант освітньої програми разом зі стейкхолдерами аналізує ситуацію щодо змісту та вносять відповідні корективи. Водночас, з метою посилення вибіркової складової та забезпечення можливості формування індивідуальної освітньої траєкторія здобувача освіти можна збільшити перелік дисциплін гуманітарного спрямування в вибіркового блоці [4, с. 456]. Це позитивно вплине на всебічний розвиток особистості та покращить компетентнісні характеристики професійної підготовки майбутнього фахівця.

Отже, гуманітарна підготовка є важливою складовою сучасного фахівця, який повинен володіти фаховими компетентностями, вміти працювати в команді, конструктивно спілкуватися з колегами тощо. Формування соціальних та мовних компетентностей здійснюється у процесі опанування дисциплін соціально-гуманітарного циклу, які повинні враховувати специфіку освітньої програми, майбутньої професії, мати міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами.

Література

1. Білоцерковець М.А., Белоцерковец М.А. Використання цифрових технологій у мовній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 15(2). С. 19–22.
2. Григор'єва В.А. Шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки майбутніх інженерів. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]*. Педагогічні науки. 2018. № 82(3). С. 126–129.
3. Ісаєва О.С. Значущість соціально-гуманітарної підготовки у медичних вишах. *Educational Challenges*. 2018. № 57. С. 93–101.
4. Лесик Г.В. Методологічні особливості соціально-гуманітарної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України. *Молодий вчений*. 2016. № 1. С. 453–458.

5. Павленко О.М. та ін. Реалізація дистанційної форми навчання засобами платформи Moodle у процесі підготовки майбутніх філологів. *Інженерні та освітні технології*. 2019. Т. 7. № 3. С. 106–121.
6. Попенко Н. Реалізація технології організації соціально-гуманітарної підготовки майбутніх магістрів природничих спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Інженерні та освітні технології*. 2020. № 8(1). С. 19–31.
7. Шаров С.В. Дефінітивний аналіз і сутність соціальної компетентності. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 66. С. 200–203.
8. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. Аналіз навчального плану бакалавра спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія. 2019. Т. 8. № 76. С. 119–122.
9. Шахрай В.М. Громадянська компетентність особистості як проблема сучасного суспільства. *Український соціум*. 2008. № 2. С. 123–134.
10. Шевчук Т. Роль гуманітарної підготовки в технічному ВНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2016. № 1. С. 70–75.
11. Sharov S., Gladkykh H. The importance of communicative competence for the professional formation of future computer science specialists. *Молодь і ринок*. 2021. 7-8(193-194). С. 104–108.
12. Symonenko S. Complementing content of English courses for enhancing communication of IT-professionals for sustainable development. *E3S Web of Conferences*. 2020. Vol. 166. 10008.
13. Toven-Lindsey, B., Rhoads, R. A. and Lozano, J. B. Virtually unlimited classrooms: Pedagogical practices in massive open online courses. *The internet and higher education*. 2015. № 24. P 1–12.
14. Yekimov S. et al. Some problems of humanitarian training of future specialists in pedagogical specialties using interactive technologies. *Journal of Physics: Conference Series*. 2020. Vol. 1691. 012221.